

Тетяна Гурлева (Україна)

ЛЮБОВ І ОBOB'ЯЗОК У ГУМАНІЗМІ ЯНУША КОРЧАКА

Януш Корчак – відомий польський діяч, письменник, лікар, педагог, який зробив визначний внесок у розвиток світової педагогічної думки. Міжнародною організацією ЮНЕСКО Я. Корчака визнано одним із найвидатніших педагогів ХХ століття. Його педагогічні ідеї досліджувались у Великобританії, Німеччині, Польщі, Росії, Україні, Швейцарії, Японії та інших країнах [4].

Учені підкреслюють важливість ідей Я. Корчака про цілісний і гармонійний розвиток природних задатків і здібностей дитини, орієнтацію педагогічної практики на особистість вихованця, визнання самоцінності дитячого життя і поваги до особистості дитини. Педагог виступав за відмову від авторитарності у педагогічному спілкуванні, підкреслював необхідність діалогу з дітьми. Ці та інші глибокі ідеї Януша Корчака посіли визначальне місце у філософії і педагогіці прибічників його вчення, таких як В. О. Сухомлинський і А. С. Макаренко, а також якісно змінили уявлення вже сучасних працівників системи освіти щодо напрямів реформування в організації навчально-виховного процесу [2; 3]. «Педагогіка серця» Я. Корчака є надзвичайно актуальною і справляє значний вплив на формування гуманістичних педагогічних переконань у нинішніх вітчизняних умовах.

У науковій літературі відзначається, що гуманізм – це система ідей і поглядів на людину як на найбільшу соціальну цінність, створення сприятливих обставин для повноцінного життя і

фізичного та духовного розвитку дитини, допомога їй у життєвому самовизначенні, в інтеграції у суспільство і самореалізації у ньому. Гуманізм, тобто людяність, є системою світогляду, основу якого складає захист гідності самоцінності людини, її свободи і права на щастя [1; 5]. Зазначається, що завдання педагога полягає не лише у тому, щоб самому любити дітей, а й у тому, щоб навчити їх любити: щоб розуміти і бути зрозумілим, щоб співробітничати, любити, творити добро [5].

Януш Корчак був гуманістом, адже він стверджував високі людські цінності, які сам утілював у своє життя і діяльність та власним прикладом надихав учнів на людяність, творчість, добро і любов, відповідальність перед власною совістю. Свій внутрішній, духовний закон ця висока Людина, Педагог і Вчений підтвердив останніми годинами свого життя, крізь яке червоною ниткою проходить його послання наступним поколінням, яке сконцентроване у слові – Любов. Він розумів її як дієвість, справжність, як почуття, невіддільне від відповідальності за те, що людина говорить і вчиняє, за наслідки своїх дій. Це – внутрішній Обов'язок, не продиктований ззовні, а є внутрішній імператив, поклик люблячого серця. Тож можна впевнено говорити, що гуманізм Корчака – життя по любові і по совісті.

Любов і обов'язок є власне гуманістичними поняттями, базовими цінностями гуманістично орієнтованого вченого, педагога, філософа, суспільного діяча тощо. Про любов до дітей писав Й. Г. Песталоцці, який створив і утримував притулок для сиріт: «З ранку до вечора я був сам серед них... Моя рука лежала в їхній руці. Мої очі дивилися в їхні очі. Мої сльози текли разом з їхніми сльозами, і моя посмішка супроводжувала їхню посмішку. У мене нічого не було: ні домівки, ні друзів, ні прислуги, були тільки вони». Чи не схожі почуття охоплювали Януша Корчака в годину відповідального життєвого вибору? У В. О. Сухомлинського головна праця має назву «Серце віддаю дітям». Увагою, турботою, любов'ю пройняті твори Ш. О. Амонашвілі – «Роздуми про гуманну педагогіку» і «Віра і любов».

Чи не серце своє віддав дітям сам Я. Корчак, стверджуючи віру у вічну і незрадливу любов?

Під час Другої світової війни Я. Корчак здійснив справжній подвиг, він без коливань обрав смерть у печах Треблінки, йдучи цією дорогою разом, рука в руку, з дітьми сирітського будинку у варшавському гетто. Коли гестапівець запропонував йому порятунк, Януш Корчак відповів, і в цих словах була вся його життєва мораль і філософія: «Я не торгую совістю». Він пішов з дітьми, тим самим заспокоюючи і підтримуючи їх своїми словами і самою своєю присутністю, своєю дієвою любов'ю.

Польський педагог стверджував, що життя дитини – найвища цінність. Він усвідомлював, що це право дитини було брутально й жорстоко сплюндроване нелюдами, і щоб залишитися людьми в цих нелюдських умовах, учитель підняв на найвищій щабель поняття, почуття і красу Любові й Обов'язку, високого людського Духу у ту найжахливішу, найчорнішу мить свого життя і життя своїх вихованців. А як ще на ділі довести декларовану, виспівану любов? Силу слова і почуттів? Тільки дією і співдією, співучастю, співлюбов'ю! Попри свою трагічність, пережите «дорогою смерті» пролило світло на шлях у теперішнє і майбутнє, є свідченням і торжеством цих нетлінних цінностей, вектором подальшого розвитку і гуманізації педагогічної науки і практики.

«Коли я з дітьми, я їхній супутник, а вони мої супутники. Ми розмовляємо або ж мовчимо. (...) На годиннику мій час і їхній час, коли ми разом; наше спільне щасливе життя – моє і їхнє. Воно не повернеться...» («Прогулянка», «Несерйозна педагогіка»). Я. Корчак шанував і беріг право дитини на щастя і мав за власний обов'язок розділити час, що лишився йому, зі своїми вихованцями.

«Дивне це почуття страху, – раніше писав він. – Усе здається небезпечним. Наче хто на думки накинув чорну шаль і душить. Навіть дихати важко» («Повага до дитини»). І він не бажав, щоб діти, яких він так сильно любив і яким по-справжньому співчував, задихались від чорного страху, не відчуваючи опори у собі і

один в одному. Тому й був поряд з дітьми, які гордо йшли під прапором короля Матіуша Першого – героя твору письменника, адже лише під час поразки, натхненно наснажуючи своїх юних читачів, пізнаються справжні герої.

Глибоко поважаючи дитину, Я. Корчак вважав, що вона має сама зрозуміти й емоційно пережити конкретну ситуацію, відчувати її на власному досвіді, сама зробити висновки і, якщо дозволяють обставини, запобігти ймовірним наслідкам. Він писав: «Немає дітей – є люди». Хіба ж він хотів, щоб його улюбленці, які з ним відкривали і творили світ, насправді пізнали і відчували ту страшну ситуацію, виниклу в їхньому короткому житті? Але він усе зробив для того, аби діти, кожен хлопчик і кожна дівчинка, залишилися людьми попри звіряче, нелюдське ставлення до них гітлерівців. «Якщо життя вимагає іклів, хіба маємо право ми озброювати дітей самим лише спаленінням від сорому й тихими зітханнями? Твій обов'язок – виховати людей, а не овечок...: у здоровому тілі здоровий дух. А здоровий дух не сентиментальний і не любить бути жертвою». І Януш Корчак, і його 200 вихованців вийшли незламними, твердими духом переможцями.

Своїм учинком, своїм спів-буттям з дітьми Я. Корчак на ділі утвердив право дитини, навіть у трагічну годину, залишатися людиною, яка любить і живе по совісті. Він не залишив дітей перед лицем смерті, як і не полишав перед лицем життя, бо був вірним їм і самому собі, своїй любові і обов'язку.

Список літератури

1. Вишневецький О. І. Теоретичні основи сучасної української педагогіки Видання третє, доопрацьоване: доповнене. К.: Знання, 2008. 568 с.
2. Гайда Й. Проблеми гуманістичного виховання особистості в педагогічній спадщині Януша Корчака та Антона Макаренка: дисертація на здобуття наукового ступеня кандидата педагогічних наук за спеціальністю 13.00.01 – загальна педагогіка й історія педагогіки / Інститут педагогіки і психології професійної освіти АПН України, Київ, 2004. 206 с.

3. Денисюк С. Проблема формування особистості у педагогічній спадщині педагога-гуманіста Я. Корчака: автореф. дис. ... канд. пед. наук: спец. 13.00.01. К., 2000. 22 с.

4. Діденко А. М. Педагогічна спадщина Януша Корчака: історико-ретроспективний аспект // Наукові праці [Чорноморського державного університету імені Петра Могили комплексу «Києво-Могилянська академія»]. Сер. : Педагогіка. 2012. Т. 209. Вип. 197. С. 133–136.

5. Принцип гуманізму. [Електронний ресурс]. Режим доступу: http://studme.org/2008021528558/pedagogika/printsip_gumanizma. Назва з екрана.

**Філософія дитинства Януша Корчака.
Фундаментальні потреби дитини
в сучасному суспільстві**

**Збірник матеріалів
Міжнародної науково-практичної конференції
з педагогіки та дитячої психології**

**7–8 квітня 2017 року
Київ**

ДУХ І ЛІТЕРА

УДК 5.742:159.922.7(063)

Ф561 **Філософія дитинства Януша Корчака. Фундаментальні потреби дитини в сучасному суспільстві: матеріали Міжнародної науково-практичної конференції з педагогіки та дитячої психології, 7–8 квітня 2017 р., м. Київ. К.: ДУХ І ЛІТЕРА, 2017. 416 с. ISBN 978-966-378-546-2**

У цьому збірнику містяться доповіді авторів, які свідчать про універсальний характер гуманістичних ідей Януша Корчака. Головні моральні засади філософії дитини і педагогіки Корчака – цінність людського життя, повага до дитини, до її фундаментальних потреб і екзистенціональних прав. Автори цих доповідей розглядають творчий спадок Корчака у контексті філософії видатних мислителів ХХ століття і нагальних проблем нашого сьогодення. Проблема діалогу дитини з суспільством і навколишнім середовищем, як її розумів Корчак, висвітлюється авторами в трьох аспектах – філософському, психологічному і соціальному, отже цей діалог сприймається як засіб гуманізації життєвого простору дитини і водночас гуманізації самого суспільства. Окрім теоретичного обґрунтування цієї проблеми, автори розповідають про різноманітні інноваційні технології, що допомагають втіленню ідей Корчака в життя. Таким чином, книжка може зацікавити філософів, педагогів, психологів, соціальних працівників та всіх небайдужих до спадщини Януша Корчака й духовного здоров'я нашого суспільства.

**Видання книги стало можливим за підтримки
Європейської Академії ім. Януша Корчака
та Польського Інституту в Києві**

Видавці: *Костянтин Сігов та Леонід Фінберг*

Упорядники: *Белла Біндер, Юлія Ларіна,
Світлана Петровська,
Марія Прокопчук*

Літературний редактор: *Валерія Богуславська*

Коректор: *Оксана Пашко*

Відповідальна за випуск: *Анастасія Негруцька*

Комп'ютерна верстка: *Галина Ліхтенштейн*

ISBN 978-966-378-546-2

© автори статей, 2017
© 2017 Світлана Петровська та ін.,
упорядкування
© ДУХ І ЛІТЕРА, 2017

З питань замовлення та придбання книг
просимо звертатися:
Видавництво «ДУХ І ЛІТЕРА»
Національний університет «Києво-Могилянська академія»
вул. Волоська, 8/5, корпус 5, оф. 210, Київ, 04070, Україна
Телефони: +38 (044) 425-60-20
+38 (050) 425-60-20 (Vodafone)
+38 (073) 425-60-20 (Lifecell)
E-mail: duh-i-litera@ukr.net – відділ продажу
litera@ukma.kiev.ua – видавництво
Сайт та інтернет-книгарня: www.duh-i-litera.com
Надаємо послуги «Книга-поштою»

Печать и переплетные работы:

МАЙСТЕР
КНИГ

г. Киев, ул. Максима Кривоноса 2-Б

тел (044)390-00-56

e-mail: info@masterknyg.com.ua

www.masterknyg.com.ua

Свидетельство о регистрации ДК № 3861 от 18.08.2010 г.

ЗМІСТ

Привітання	
Батя Гілад	6
Барбара Яніна Сохаль	7
Світлана Петровська, Україна	
ЯК Я ВІДЧУВАЮ КОРЧАКА	8
Ольга Сухомлинська, Україна	
ФІЛОСОФІЯ ДИТИНСТВА ЯНУША КОРЧАКА: ЯК МИ РОЗУМІЄМО ЇЇ СЬОГОДНІ	22
Міхаель Кірхнер, Німеччина	
ЯНУШ КОРЧАК: РОЗДУМИ ПРО НОВУ АНТРОПОЛОГІЮ ДИТИНИ	30
Міхаель Кірхнер, Німеччина	
ЯНУШ КОРЧАК: ДИТИНА ЯК «ІЄРОГЛІФІЧНИЙ ТЕКСТ»	43
Кельвін Рейвенскрофт, Великобританія	
ВСТРЕЧА С ЧУДОМ. РЕБЕНОК ОТКЛИКАЕТСЯ НА ПРИРОДУ	55
Роза Валеева, Росія	
ЗАЩИЩЕННОСТЬ РЕБЕНКА В ДЕТСКОМ СООБЩЕСТВЕ: ИДЕИ ЯНУША КОРЧАКА В КОНТЕКСТЕ ЕВРОПЕЙСКОЙ ГУМАНИСТИЧЕСКОЙ ПЕДАГОГИКИ	73
Олена Проскура, Німеччина	
ЗАХИСТ ДИТИНИ І ДИТИНСТВА – ПРОБЛЕМА ВІЧНА	90

Белла Биндер, Україна ДИАЛОГ РЕБЁНКА С МИРОМ В КРИЗИСНОЙ СИТУАЦИИ	104
Божена Войновська, Польща ЯНУШ КОРЧАК: ЯК «ДАВАТИ СОБІ РАДУ» З КОНФЛІКТАМИ І ЖИТИ В МИРІ	114
Ольга Медведева-Нагу, Канада КОРЧАК. ВОЙНА И СМЕРТЬ: МЕЖДУ ОПЫТОМ И МЕТАФИЗИКОЙ	125
Ядвіґа Біньчицька, Польща КИМ ДЛЯ КОРЧАКА БУЛА ДИТИНА І ЧИМ БУЛО ДИТИНСТВО	136
Ірина Ящук, Україна ПЕДАГОГ-ГУМАНІСТ ПРО МЕТУ І СЕНС ВИХОВАННЯ ДИТИНИ	145
Катерина Приходченко, Україна ПЕДАГОГІЧНІ ІМПЕРАТИВИ У СПАДЩИНІ ЯНУША КОРЧАКА	153
Барбара Яніна Сохаль, Польща ПРАВА ДИТИНИ – КОРЧАКІВСЬКІ ІНСПІРАЦІЇ	162
Іван Єрмаков, Україна ДИТИНА – ТВОРЕЦЬ ВЛАСНОГО ЖИТТЯ	177
Володимир Калошин, Україна ФОРМУВАННЯ ДУХОВНОСТІ ОСОБИСТОСТІ ЯК НАЦІОНАЛЬНА ІДЕЯ ВІДРОДЖЕННЯ УКРАЇНИ	188
Анатолій Косовський, Україна ВЧИТИ МИСТЕЦТВУ ЖИТТЯ	207
Тетяна Некраш, Ольга Глобець, Україна ЖИТТЄВІ СМИСЛИ ЗМІСТУ ОСВІТИ В СУЧАСНІЙ ШКОЛІ	211
Тетяна Гурлева, Україна ЛЮБОВ І ОБОВ'ЯЗОК У ГУМАНІЗМІ ЯНУША КОРЧАКА	218

Валентина Мисько, Україна ОСОБА ПЕДАГОГА-ВИХОВАТЕЛЯ В СИСТЕМІ ПЕДАГОГІЧНИХ ПОГЛЯДІВ ЯНУША КОРЧАКА	223
Людмила Меленець, Україна УМІННЯ ПЕДАГОГА КОРИСТУВАТИСЯ КАТЕГОРІЄЮ ПРОЩЕННЯ	237
Валерія Нечерда, Україна БЕЗПЕКА ЯК ФУНДАМЕНТАЛЬНА ПОТРЕБА ДИТИНИ В СУЧАСНОМУ СУСПІЛЬСТВІ (до проблеми підліткової уразливості)	243
Ірина Чудовська, Україна ЧИ ВМІЄМО МИ ЛЮБИТИ ДІТЕЙ, АБО ПРО ЩО НАМ МАЄ НАГАДАТИ ЯНУШ КОРЧАК?	249
Дмитро Пащенко, Україна ЯНУШ КОРЧАК ПРО ГУМАНІСТИЧНІ РИСИ ВИХОВАТЕЛЯ	253
Михайло Савченко, Україна АКТУАЛІЗАЦІЯ ПЕДАГОГІЧНИХ ІДЕЙ ЯНУША КОРЧАКА У НАВЧАЛЬНОМУ КУРСІ «ЛЮДИНА І СВІТ» У ГІМНАЗІЇ	259
Оксана Животкова, Україна ДОСЛІДЖЕННЯ ТВОРЧОЇ СПАДЩИНИ ЯНУША КОРЧАКА У СУЧАСНІЙ ПЕДАГОГІЦІ	267
Валентина Кушнір, Україна ПРАВА ДИТИНИ У ПЕДАГОГІЧНИХ ПОГЛЯДАХ ЯНУША КОРЧАКА	274
Міхаель Кірхнер, Німеччина «БУДИНОК СИРІТ» ЯНУША КОРЧАКА ЯК «ДІМ ПРАЦІ»	279
Світлана Петрова, Україна РОЛЬ ТРУДОВОГО ВИХОВАННЯ ТА РАННЬОЇ ПРОФЕСІЙНОЇ ОРІЄНТАЦІЇ В СТАНОВЛЕННІ ОСОБИСТОСТІ ДИТИНИ-СИРОТИ	299

Ольга Варпаховская, Россия КАК ЛЮБИТЬ РЕБЕНКА. НАЧАЛО	306
Анфіса Дорошенко, Україна РОЗДУМИ ПРО ФІЛОСОФІЮ КОРЧАКА ТА РОЛЬ УЧИТЕЛЯ В ЖИТТІ УЧНЯ	311
Тетяна Лога, Україна КОЛЕКЦІЯ ТВОРІВ ЯНУША КОРЧАКА ТА ЛІТЕРАТУРИ ПРО НЬОГО У ФОНДІ ДЕРЖАВНОЇ НАУКОВО-ПЕДАГОГІЧНОЇ БІБЛІОТЕКИ УКРАЇНИ ІМЕНІ В. О. СУХОМЛИНСЬКОГО	314
Вероніка Кемпе, Україна ІНФОРМАЦІЯ ПРО ЯНУША КОРЧАКА НА САЙТІ ДНПБ УКРАЇНИ ім. В. О. СУХОМЛИНСЬКОГО. ІНФОРМАЦІЙНО-БІБЛІОГРАФІЧНИЙ РЕСУРС «ВИДАТНІ ПЕДАГОГИ УКРАЇНИ ТА СВІТУ»	317
Світлана Алексеєнко, Україна ЦІННІСНО-СМИСЛОВІ ОРІЄНТИРИ, ПІДХОДИ І ПРИНЦИПИ ФУНКЦІОНУВАННЯ ГІМНАЗІЇ-ІНТЕРНАТУ У СВІТЛІ ВИКЛИКІВ НОВОЇ УКРАЇНСЬКОЇ ШКОЛИ	320
Вікторія Дзюба, Україна РОЗВИТОК ЖИТТЄВОЇ КОМПЕТЕНТНОСТІ ОСОБИСТОСТІ В УМОВАХ ГУМАНІСТИЧНОГО ВИХОВНОГО ПРОСТОРУ	330
Галина Сватко, Україна ІНКЛЮЗИВНИЙ ПІДХІД ЯК ОСНОВА ОСВІТИ ДЛЯ ВСІХ ДІТЕЙ	338
Катерина Кондрицька, Україна АКМЕОЛОГІЯ ПЕДАГОГІЧНОЇ МАЙСТЕРНОСТІ, ТВОРЧОСТІ, ПРОФЕСІОНАЛІЗМУ СУЧАСНОГО ВЧИТЕЛЯ	348
Кристина Холодницька, Україна РОЛЬ ПСИХОЛОГА В ІНКЛЮЗИВНІЙ ОСВІТІ	353
Екатерина Гольцберг, Украина ДИФФЕРЕНЦІРОВАННИЙ ПОДХОД ПСИХОЛОГА КОБУЧЕНІЮ	356

Юлия Ларина, Украина ВО ЧТО НЕ ИГРАЮТ ДЕТИ	362
Ирина Никонова, Украина РЕБЕНОК В КУЛЬТУРЕ И КУЛЬТУРА В РЕБЕНКЕ: СВОБОДНЫЕ АССОЦИАЦИИ	369
Анна Двухбабна, Україна СИСТЕМА РОБОТИ БІЛОЦЕРКІВСЬКОГО НВК «МІЦВА-613»	374
Ольга Вовк, Олена Мірошниченко, Ірина Трусій, Україна ПСИХОЛОГО-ПЕДАГОГІЧНИЙ МІНІ-ТРЕНІНГ	382
Антон Шпільман, Швейцарія ВИХОВАННЯ МОЛОДІ НА ЗАСАДАХ ІДЕЙ КОРЧАКА	396
Ольга Канунникова, Россия ОДНАЖДЫ ПАН ДОКТОР...	399
Список авторів	405